

SLOVO OD PROF. DR. ANDREJA VOVKA, USTANOVITELJA REVIFE DVE DOMOVINI / TWO HOMELANDS

Janja ŽITNIK SERAFIN

Izr. prof. dr. Andrej Vovko (22. 3. 1947–5. 9. 2015), ustanovitelj in prvi urednik revije *Dve domovini / Two Homelands*, nekdanji predstojnik Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, ustanovni in častni član ter predsednik Izseljenskega društva Slovenija v svetu, zgodovinar, muzealec in univerzitetni profesor, nas je zapustil po hudi bolezni, pa vendar nenadoma, še poln načrtov in obetov.

Rodil se je v Seebodnu na avstrijskem Koroškem begunskim staršem Vladimirju in Vidi, rojeni Lovrenčič, a se je z mamo kmalu vrnil v domovino. Očeta, ki je nadaljeval pot v Kanado, ni nikoli spoznal. Osnovno šolo in gimnazijo je končal v Ljubljani in leta 1972 na tamkajšnji Filozofski fakulteti diplomiral iz zgodovine in umetnostne zgodovine. Istega leta je za svojo diplomsko nalogo *La Yougoslavie, revija jugoslovanske federalistične emigracije v Švici 1917–1918 (historiat in politična razčlemba)* prejel Prešernovo nagrado Univerze v Ljubljani. Leta 1978 je na isti fakulteti magistriral s temo *Pregled delovanja »Zveze jugoslovanskih emigrantov iz Julijske krajine« v letih 1931–1940*, oktobra 1992 pa prav tako na ljubljanski Filozofski fakulteti uspešno zagovarjal doktorsko disertacijo *Družba Sv. Cirila in Metoda: 1885–1918*.

Dr. Vovko je bil v letih 1972–1976 asistent na Inštitutu za narodnostna vprašanja, nato kustos in višji kustos v Slovenskem šolskem muzeju do leta 1987, ko je postal predstojnik Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU. V letih 1993–1998 je bil ravnatelj Slovenskega šolskega muzeja, nato se je ponovno zaposlil na ZRC SAZU, in sicer na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede v Sekciji za biografiko, bibliografijo in dokumentacijo. Po preoblikovanju sekcije v Inštitut za biografiko in bibliografijo, ki se je leta 2000 preimenoval v Inštitut za kulturno zgodovino, je dr. Vovko postal njegov prvi predstojnik. Na čelu Inštituta je ostal dobro desetletje in se leta 2010 upokojil. Leta 1999 je bil na Univerzi v Mariboru habilitiran za docenta in pozneje za izrednega profesorja. Na Oddelku za zgodovino tamkajšnje Filozofske fakultete je še v študijskem letu 2014/2015 predaval novejšo kulturno zgodovino.

Znanstvenoraziskovalni opus dr. Andreja Vovka je posvečen predvsem zamejski in izseljenski tematiki, zgodovini slovenskega šolstva, beguncem iz Primorske v Kraljevino Jugoslavijo med obema svetovnjima vojnama ter zgodovini slovenskih narodnoobrambnih in narodnobuditeljskih društev in organizacij za pomoč izseljencem (predvsem Družbi sv. Cirila in Metoda, Družbi sv. Mohorja in Družbi sv. Rafaela). Tudi najpomembnejše med njegovimi objavljenimi monografijami obravnavajo to tematiko: *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja* (soavtor J. Ciperle, 1987), *Mal položi dar: portret slovenske narodnoobrambne šolske organizacije Družbe sv. Cirila in Metoda 1885–1918* (1994) ter *Odborniki in članstvo podružnic Družbe sv. Cirila in Metoda 1885–1918* (2004).

V njegovi bibliografiji, ki obsega prek 1500 enot, zavzemajo znanstveni, strokovni in poljudni članki ter knjižne ocene s področja slovenskega izseljenstva pomembno mesto. Poseben prispevek k promociji slovenske znanstvene in druge knjižne produkcije predstavlja njegovih več kot 400 objavljenih knjižnih ocen, bil pa je tudi mentor prek 250 študentom pri njihovih diplomskih in seminarskih nalogah. Andrej Vovko je bil med drugim glavni urednik *Valvasorjevega zbornika* (1990), odgovorni urednik (1993–97) in nato član uredniškega odbora *Šolske kronike*, član uredniškega odbora znanstvene revije *Studia Historica Slovenica* (od 2001) ter pobudnik in prvi urednik znanstvene revije *Dve domovini / Two Homelands* (od 1990) kot tudi monografske zbirke Inštituta za kulturno zgodovino z naslovom *Življenja in dela*.

Dr. Vovko je bil tesno vpet v slovensko društveno in politično življenje. Med drugim je bil vodja strokovne skupine za manjšine in izseljence pri Ministrstvu za kulturo, član slovensko-italijanske zgodovinske komisije, član Komisije Vlade Republike Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč in član Strokovnega sveta Inštituta dr. Janeza Evangelista Kreka. Marca 2014 je kljub bolezni sprejel predsedniško mesto Izseljenskega društva Slovenija v svetu in ga vodil do maja 2015, ko mu je bolezen preprečila aktivno delovanje. Ob svoji 20-letnici mu je Izseljensko društvo Slovenija v svetu podelilo častno članstvo kot priznanje in zahvalo.

Od svojega starega očeta, slovenskega književnika Jože Lovrenčiča, je Andrej Vovko podedoval tudi literarno žilico. Leposlovne prispevke je objavljaj predvsem v letih 1970–81, največ v *Obzorniku*, *Planinskem vestniku* in *Družini*, pa tudi *Novi Mladiki* in drugod. V zadnjem letu življenja je v samozaložbi objavil pesniško zbirko *Otočje okamenele tišine*.

V okviru njegovega dela na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU je bilo prav obdobje njegovega vodenja Inštituta za slovensko izseljenstvo še posebej plodno. Po priključitvi tega inštituta k ZRC SAZU leta 1987 je bil dr. Andrej Vovko njegov prvi predstojnik, vodil ga je do leta 1992. V času njegovega predstojništva je Inštitut polno zaživel, saj ga je dr. Vovko bistveno kadrovsko dopolnil in povezal v trajno sodelovanje s Society for Slovene Studies, Slovensko kulturno akcijo v Argentini in drugimi pomembnimi organizacijami v mreži mednarodnega sodelovanja. Tedaj najmlajši inštitut ZRC je začel pod njegovim uredništvom izdajati znanstveno revijo *Dve domovini / Two Homelands*, ki je v nekaj letih dosegla mednarodni ugled in prispevala levji delež k prepoznavnosti inštituta. Dr. Vovko je vodil tudi organizacijo prve v nizu treh vsebinsko povezanih mednarodnih znanstvenih konferenc na temo izseljenstva, ki so potekale v Ljubljani, Trstu in Portorožu in katerih namen je bil predvsem koordinacija prihodnjih raziskav. Neposredni rezultat te uvodne konference je bila uspešna prijava prvega raziskovalnega projekta Inštituta za slovensko izseljenstvo, ki ga je izvajala velika projektna skupina z medinstitucionalno in mednarodno sestavo.

Spominjam se najinega tudi zelo uspešnega skupnega potovanja na konferenco Society for Slovene Studies v Miami leta 1991 in nato enotedenskega postanka v New Yorku. Tam sva bila povabljeni na dom akademika Rada L. Lenčka, prvega predsednika Society for Slovene Studies, in njegove prijazne soproge, Andrejeve tete Nine Lenček, ki mi je preskrbela sobo v Teachers Collegeu Univerze Culumbia v New Yorku. Dr. Lenček, s katerim sva poslej tesno sodelovala, nama je med najinim obiskom razkazal Inštitut za srednje-vzhodno Evropo Univerze Culumbia, prvi sedež SSS. V naslednjih dneh sva z Andrejem Vovkom med drugim obiskala Priseljski muzej na Ellis Islandu in doživela izjemno pozoren sprejem v slovitem newyorškem Centru za migracijske študije (CMS), izdajatelju ene najuglednejših revij s tega področja, *International Migration Review*, tedaj še s sedežem na Staten Islandu. Tu smo se dogovorili za redno izmenjavo naših revij in druge oblike sodelovanja.

Tudi po odhodu z Inštituta za slovensko izseljenstvo na mesto direktorja Slovenskega šolskega muzeja je dr. Vovko še naprej tesno sodeloval z Inštitutom – vse do mnogo prezgodnje smrti. Kadarkoli smo ga nekdanji sodelavci v časovni stiski prosili za pomoč, je vselej brez oklevanja vskočil. Sodelavci Inštituta se bomo spominjali let njegovega predstojništva po sproščenem vzdušju in občutku skupinske pripadnosti, ki sta porodila nekatere temeljne, mednarodno odmevne dosežke inštituta in ki predstavljata zgovorno alternativo danes tako cenjenima ekskluzivizmu in mrzlični, včasih že kar sovražni tekmovalnosti v znanosti. Njegova človeška toplina in humor sta med nami mehčala vedno trše pogoje raziskovalne dejavnosti. Prav zato ga bomo sodelavci Inštituta za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU tem bolj pogrešali.